

SEBZE FİATLARINDAKİ DEĞİŞİKLİKLER ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR

Erdoğan OSMANLIOĞLU (1)

Giriş :

Gerek toptan ve gerekse perakende satışlarda sebze fiyatlarının sık sık değiştiği görülmektedir. Bu değişiklikler kısa ve uzun devreli olup günlük, haftalık, aylık ve yıllık olarak üretici ve tüketicinin ekonomik durumu üzerine tesir etmektedirler. Endüstri ürünlerinden farklı olarak hasad edildikten kısa bir zaman sonra satılmak zorunluğunda olan ve tabiat şartlarının tesiriyle değişiklik gösteren taze sebze arzı oldukça devamlı ve sabit olan talep karşısında ister istemez değişik fiyatların teşekkülüne yol açmaktadır.

Bu çalışmada İstanbul Toptancı Hallerinde satılan sebzelerin değişikliklerinin durumu aylara, yıllara ve sebze çeşitlerine göre karşılaştırılmalı olarak incelenmektedir.

Materyal ve Metot :

Çalışmada kullanılan fiyatlar toptan fiyatlar olup yalnız İstanbul'a aittir. Kadıköy ve Merkez Hallerinden toplanan fiyatlar Haller Müdürlüğü İstatistik Bürosunca birleştirilmekte ve İstanbul için ortalama bir fiyat elde etme yoluna gidilmektedir. İstanbul'un en büyük tüketim merkezi olması ve sebze üretim bölgesi içinde bulunması çalışmada örnek olarak ele alınmasına neden teşkil etmiştir.

İncelenen 18 çeşit sebze hemen hemen bütün önemli çeşitleri içine almakta olup yazlık, kışlık ve turfanda sebzeleri kapsamak amacıyla seçilmiştir. Bazı sebzelerin yalnız bir çeşidi alınarak mümkün olduğu kadar bölgesel isimleri kullanmama yolu denenmiştir.

Fiatların yıllar itibariyle karşılaştırılması için 1965, 1960 ve 1970 yılları ele alınmıştır. 1965 yılı elde mevcut, geriye doğru en eski tarih olması ve herhangi bir kritik devreyi içine almadığı gözönünde tutularak seçilmiştir. 1969 ve 1970 yılları ise en yakın devre olarak karşılaştırmalara dahil edilmiştir.

Fiatların karşılaştırılmasında basit indeks kullanılmış olup 1969 ve

(1) Yalova - Pazarlama Laboratuvarı.

1965 yıllarındaki fiatlar 100 olarak kabul edilmiş ve buna göre 1970 yılındaki fiat hesap edilmiştir. Gerek sebze üzerinde araştırma yapanların ve gerekse yayımcıların kolayca anlayabilmesi amaç edinildiğinden bu çalışmada indeksler basit olarak ele alınmakta ve herhangi bir ağırlık faktörü dahil edilmemektedir.

Geçmiş yıllardaki fiatlar birbiri ile karşılaştırırken sebzelerin kalite yönünden yıllara göre farklılık göstermediği varsayılmaktadır.

Sonuç :

1969-1970 yılları karşılaştırması, Cetvel 1:

Seçilen 18 çeşit sebze içinde 12 ay müddetle hâlde bulunan sebzeler şunlardır: Fasulye (ayşe), Biber (sivri), Domates (sarı), Hıyar, Maydanoz, Kıvırcık Salata, Havuç, Diğer sebzeler bütün yıl boyunca halde mevcut değildir. Seçilen 18 sebze içinde yalnız havuç fiatları 1970 yılında 1960 yılına oranla aylık ortalamalara göre bütün yıl boyunca daha düşük şekilde teşekkül etmiştir. Bezelye, prasa ve turp fiatları ise 1970 yılında yalnız 1 veya 2 ay bir önceki yıla oranla daha yüksektir. Geriye kalan 14 sebzenin fiatları ise daha fazla değişiklik göstermiş olup 1969 yılına göre farklı biçimde alçalıp yükselmeler kaydetmiştir.

Serada yetiştirilen sebzelerin en önemlilerinden olan domates ve biber fiatları kış ve ilkbahar aylarında 1970 yılında genellikle bir önceki yıla oranla düşüklük göstermektedir. Örneğin 1970 Şubat ayında biber fiatı % 26 düşme göstermektedir. Üretim maliyeti oldukça yüksek olan böyle bir sebze bu oranda bir düşme üretici üzerinde herhalde oldukça etkili olacaktır.

Sebze fiatlarının bu kadar çok değiştiği gözönüne alınacak olursa üreticinin kendi hareket tarzını tayinde, başka bir deyişle üretim plânlamasında ne kadar titiz davranması gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır.

1965-1970 yılları karşılaştırması, Cetvel 2:

Çalışmada ele alınan 18 sebze içinde yalnız Kıvırcık Salata, Karnabahar, Havuç ve Lahana (kırmızı) 1970 yılında 1965'e göre bütün yıl boyunca yüksek fiat ile satılmıştır. Bezelye (araka), Fasulye (ayşe), Prasa, Ispanak ve Turp (kırmızı) 1970 yılının 1 veya 2 ayında 6 yıl önceki fiatlara göre daha düşük bir fiat ile satılmıştır. Geriye kalan diğer 9 çeşit sebze fiatları ise bazı aylar daha düşük, bazı aylar daha yüksek bir şekilde teşekkül etmiştir.

Altı yıl sonra yalnız 4 çeşit sebze fiatının (Kıvırcık Salata, Karn-

bahar, Havuç, Kırmızı Lahana) artması diğer sebze fiyatlarının ise aylara göre yükseliş, inmesi üretici yönünden bilhassa satınalma gücünün dengesizliği ve hatta azalmasıyla sonuçlanması gibi üretilecek sebze çeşidinin seçimi, hasat zamanının pazarda fiyatın yüksek olduğu aylara göre ayarlanması ve bu amaca uygun çeşidin temini yönünden de önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada konu genel yönleri ile ele alınmış olup üreticinin satınalma gücündeki değişimleri ve fiyat değişikliklerinin çeşitlere göre ayrı ayrı incelenerek en yüksek fiyatın ne zaman elde edilebileceğinin tespit ve tahmini yapılmamıştır. Zaten «pazar haberleri» yoluyla üreticilerin geçmişteki pazar durumunun ışığı altında geleceğe daha emin şekilde girmeleri amaç edinmiştir. Üreticilerin çeşit seçimi ve dikim zaman tespitini daha geniş bir haber alma sistemi içerisinde yapabilmesi için bu hizmetin pazarlama, ziraî yayım ve sebze yetiştirilmesi üzerinde araştırma yapan ilgililerin yakın bir işbirliği sonucunda gerçekleşmesi mümkündür.

S U M M A R Y

The article deals with some changes in vegetable prices. Prices of 18 different vegetables in Istanbul Wholesale Market have been collected and converted into simple indices. 1969 and 1965 are chosen as base years and compared to 1970 prices.

In some months prices of certain vegetables are still lower than in 1965. The author attempts to put some vegetables into different groups according to their price changes and also draws the attention of production people to price variations, production planning and market news.

Cetvel 1

İstanbul 1970 Yılı Sebze Toptan Fiyat İndeksleri (1969 Yılı Fiyatları 100 Alınmıştır)

Sebzenin Adı	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Bezelye (araka)	—	58	146	86	70	43	44	—	—	—	68	59
Fasulye (ayşe)	51	88	109	93	148	70	75	158	107	101	92	94
Biber (sivri)	109	74	81	83	88	82	93	97	115	110	67	36
Domates (sırık)	70	92	84	77	93	58	44	106	172	162	114	87
Hıyar	86	129	86	125	118	55	94	76	96	114	104	69
Maydanoz	127	100	76	79	76	88	72	135	129	140	133	135
Kıvırcık Salata	113	88	67	64	75	79	109	134	124	118	63	70
Karnabahar	150	137	157	122	—	—	—	—	—	99	66	118
Pırasa	89	78	67	46	32	—	—	—	92	122	101	93
İspanak	148	115	84	63	101	77	—	129	127	104	67	73
Kereviz	66	61	35	27	—	—	—	—	—	121	126	122
Havuç	96	95	97	64	78	95	80	98	96	94	90	92
Lâhana	118	104	79	58	—	—	—	84	110	138	104	96
Lâhana (kırmızı)	110	119	102	—	—	—	—	—	—	82	50	55
Turp (kırmızı)	93	92	59	74	100	66	—	56	110	113	90	81
Kabak (dolmalık)	59	37	105	51	51	72	85	112	154	123	86	118
Bamya	—	—	—	—	86	84	64	94	131	149	54	—
Bakla	123	125	112	62	84	87	68	—	—	—	—	86

Not : 1 — Ay içinde satışı olmayan sebzenin indeksi (—) olarak gösterilmiştir.

2 — Satış olduğu halde eldeki kayıtların yetersizliği nedeniyle hesaplanamayan indeksler için (—) işareti kullanılmıştır.

Cetvel : 2

İstanbul 1970 Yılı Sebze Toptan Fiyat İndeksleri
(1965 Yılı Fiyatları 100 Alınmıştır)

Sebzelerin Adı	A Y L A R											
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Bezelye (araka)	284	342	152	111	153	155	116	—	—	—	82	126
Fasulye (ayşe)	167	274	74	187	175	132	111	163	241	163	136	126
Biber (sivri)	87	80	83	61	123	126	120	168	196	167	87	71
Domates (sırk)	204	403	79	103	88	120	51	114	198	203	181	181
Hıyar	61	40	82	88	68	88	89	153	139	123	1147	219
Maydanoz	135	96	118	100	106	110	72	54	138	48	67	113
Kıvırcık Salata	193	170	123	227	119	103	139	226	244	259	179	152
Karnabahar	137	128	146	145	—	—	—	—	—	210	129	156
Pırasa	153	144	125	102	72	—	—	—	134	169	146	136
Ispanak	206	132	113	152	122	112	—	287	317	162	74	83
Kereviz	106	79	84	52	—	—	—	—	—	183	160	162
Havuç	153	143	140	124	169	189	141	170	116	140	130	—
Lâhana	145	144	125	27	—	—	—	80	92	160	184	163
Lâhana (kırmızı)	153	172	115	—	—	—	—	—	—	204	121	109
Turp (kırmızı)	142	128	122	128	138	120	—	93	105	125	112	106
Kabak (dolmalık)	220	60	88	79	90	74	81	123	263	193	108	108
Bamya	—	—	—	—	95	122	67	125	219	259	83	—
Bakla	177	125	85	66	95	147	111	—	—	—	—	256